

для

людей

ФОРУМ

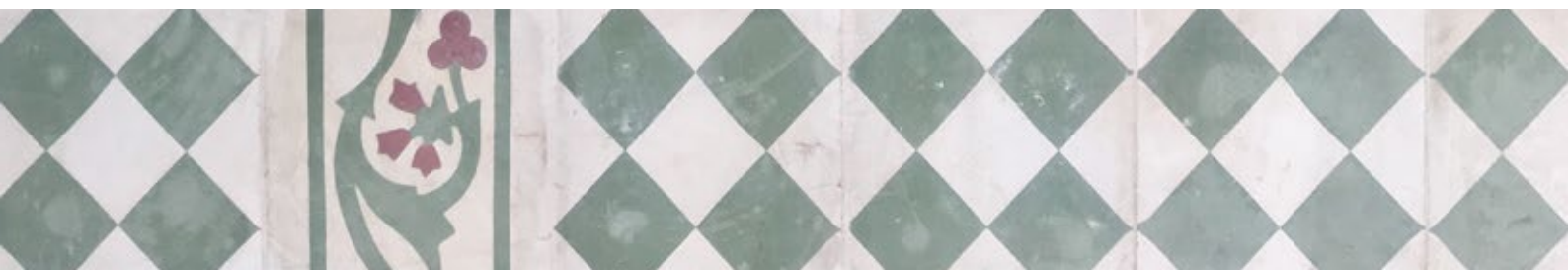
Місце

зустрічі

людей

і

снів

“Форум для людей: місце зустрічі людей і сенсів”.
Інша Освіта - 2019

Публікація збирає теоретичні рамкові підходи та практичні інструменти, які можна використовувати в організації форумів як місць зустрічі людей та сенсів. Це - підсумування та резюме досвіду Іншої Освіти, яка в основу кожного форуму закладає формування ціннісних партнерств та культури конкоперації (cooperation).

◆ ЧАСТКОВЕ АБО ПОВНЕ ВІДТВОРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ МОЖЛИВЕ ІЗ ЗАЗНАЧЕННЯМ ПОСИЛАННЯ НА ДЖЕРЕЛО

Видано Іншою Освітою в рамках проекту “Діалог заради змін”:

◆ АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ:

Альона Каравай
Наталя Трамбовецька
Ольга Дятел

РЕДАГУВАННЯ:

Світлана Ославська

УПОРЯДКУВАННЯ:

Ольга Дятел

ДИЗАЙН ТА МАКЕТУВАННЯ:

Ольга Зарко

1.1. ЩО ТАКЕ ФОРУМ?

Форумами називали площі в Стародавньому Римі. На форумах громадяни збиралися та обмінювалися новинами, тут відбувалися суди та ярмарки. Форум був фізичним місцем зустрічі людей і мав очевидну комунікативну функцію.

Цю концепцію пізніше перенесли на інші контексти, а слово “форум” стали використовувати для заходів із великою кількістю учасників і учасниць або для Інтернет-платформ, на яких могли висловитися багато людей, – в обох випадках ціллю форуму є обговорити певну тему чи проблематику.

Власне, в цьому розумінні ми застосовуємо поняття форуму і в цій публікації. Форум – це місце зустрічі людей та сенсів у рамках певного тематичного поля. Форум – це організований перетин людей у часі, території та сенсах. Форум – це певний простір, упорядкований так, щоб уможливити співдію між його учасницями та учасниками. При цьому показником успішності форуму є стабільні зв'язки, що виникають унаслідок цієї взаємодії. Інакше кажучи, основним капіталом форуму є (або має бути) соціальний капітал та спільне колективне знання його учасниць і учасників, а також максимально ефективне використання цих потенціалів завдяки оптимальній організації простору та програми.

Таке розуміння форуму є простим та складним водночас. Воно просте, адже охоплює різні форми подій для великих груп людей, які спрямовані передусім на комунікацію між ними. Це неконференції, освітні фестивалі та, власне, форуми. Саме через таке різноманіття форум є і складнішою формою, адже передбачає чимало різновидів, типів та рекомендацій. Аби краще опанувати цю складність, у двох наступних розділах ми зібрали універсальні моделі всіх форумів, а також спробували їх умовно класифікувати.

Нашою улюбленою метафорою для форуму є привал. Тобто форум пропонує нам одночасно захищений та надихаючий простір – достатньо концентрований для систематизації та рефлексії власного досвіду й достатньо привабливий та енергійний для отримання нових імпульсів. Тож бажаємо легкого привалу з першим розділом і приємного занурення в численні моделі форумів.

Форум – це місце зустрічі.

1.2. ТАКІ РІЗНІ ФОРУМИ

Форуми бувають різні. Вони й мають бути різними. Адже кожен форум створюється в конкретному наявному контексті та для певного бажаного стану справ. Наприклад, твоя івент-агенція створює форум з креативних індустрій. Зараз ринок переживає розквіт і бум нових операторів, а ти ставиш собі за мету структурувати це поле й окреслити спільні правила гри. Розуміння поточного контексту та усвідомлення бажаної зміни дає тобі чіткіші орієнтири стосовно методології форуму – в цьому випадку ти, певно, будеш орієнтуватися на форму ярмарку з дозованою кількістю якісних профільних дискусій та (обов'язково!) задокументованими результатами.

Інша річ, що ці контексти не завжди усвідомлені, а цілі не завжди чітко сформульовані. Це трапляється через брак часу або навичок глибокого аналізу поля. Або ж, визнаймо, часом ми свідомо скорочуємо етап аналізу контексту, зокрема й через бажання вписати в програму форуму всі нові “фішки”, які ми побачили на інших конференціях.

Не шкодуй часу на аналіз контексту – поточного та бажаного. Ніколи.

Окрім того, форуми створюють різні організації для різних організацій. Кожна з них – як “творці”, так і “споживачі” форуму – перебуває на різному етапі розвитку та займає своє місце в соціальній екосистемі. Відповідно, кожна з цих організацій має свої потреби, які обов’язково й суттєво впливають на цілі форуму та маніфестуються в його різних формах.

Наприклад, твоя організація спеціалізується на створенні навчальних програм з неформальної ІТ-освіти та скликає освітній форум. В його назві та цілях маніфестоване створення стратегії неформальної ІТ-освіти для регіону. В програмі форуму про стратегію говорять на офіційному відкритті та годинній подіумній дискусії. Решту часу займає ярмарок операторів неформальної освіти з інтерактивними презентаціями інновативних методик, який жваво відвідує місцева громада. Оператори навчальних програм задоволені, натомість аналітичні центри та донори розчаровані. Звичайно, жодний форум не може задовольнити потреби всіх учасників та учасниць, і твій форум – не виняток (до цього ми повернемося в розділі “Як зробити форум?”). Разом з тим, тут доречно критична рефлексія актуального місця та головного інтересу твоєї організації в полі. Де воно – у створенні нових методик, в запуску нових операторів, в аналізі поточного ринку або в стратегуванні та формуванні візій?

Очевидно, що всі потреби та інтереси організацій у циклі розвитку соціальної екосистеми (дивись нижче) є природними та легітимними. Очевидно, що будь-яка організація може скликати форум, і також зрозуміло, що з міркувань міждисциплінарності та міжсекторності на будь-якому форумі мають бути присутні організації з різним “місцем”, різним інтересом та різною перспективою. Інша справа, чи сама організація усвідомлює ці інтереси та потреби, та чи зрозумілі вони для інших. Та вже зовсім інша річ, чи ці інтереси та потреби інкорпоровані в цілі форуму.

Можна вічно дивитися на три речі: як горить вогонь, як тече вода, та як організації (неусвідомлено) намагаються реалізувати різні потреби на одному форумі.

Все це може виглядати аж надто складно. Адже ще на першому етапі обмірковування доцільності (а потім – і цілей) форуму треба проаналізувати поточний контекст і бажаний майбутній стан середовища, а також усю екосистему навколо теми форуму, свою роль у ній та потреби інших гравців. Та пропонуємо називати це не складним, а радше комплексним завданням. При цьому ця комплексність сягає корінням у однойменний дискурс комплексності або complexity (дивись розділ “Що стоїть за форумом?”) та “просто” потребує відповідних часових ресурсів, концентрації та навичок аналізу.

Форум – це не складно. Форум – це комплексно.

Приборкати цю комплексність часто допомагають класифікації – навіть дуже умовні. Ґрунтуючись на своєму досвіді, ми розробили класифікацію форумів на основі моделі сталого розвитку соціальної екосистеми. Цю модель у 2015 році розробила громадська організація “Garage Gang”, щоб допомогти гравцям у сфері соціальних інновацій зрозуміти свою роль у екосистемі та усвідомленіше виконувати свої функції в ній. Повну версію моделі ми надаємо в додатках до цієї книжки, а нижче пропонуємо нашу інтерпретацію.

Одразу попередимо: сама модель буде спрощеною, а наша класифікація форумів на її основі – умовною. Ця класифікація, як і будь-яка інша, не здатна повністю віддзеркалити комплексну реальність та може слугувати “лише” компасом для швидшого пошуку цілей саме твого форуму або ж словничком для їх чіткішого формулювання. Не більше та не менше.

Модель сталого розвитку соціальної екосистеми¹ виходить із того, що соціальна екосистема навколо певного предмету (або ж domain) складається з різних взаємопов'язаних функцій, що їх виконують різні (а іноді одні й ті самі) гравці². Для постійного розвитку й циркуляції всередині екосистеми мають бути “зайняті” та виконуватися чотири функції:

¹ Термін “екосистема” запозичений з екології, але останнім часом активно застосовуємо його у сфері соціальних інновацій. Однією з причин цього “міждисциплінарного стрибка” є надія на те, що наратив екосистеми точніше опише ті складові сприятливого середовища та специфічні “правила”, завдяки яким можна досягти системних позитивних змін у суспільстві.

² Модель сталого розвитку соціальної екосистеми від “Garage Gang” пропонує пояснення того, як пов'язані між собою різні функції та гравці всередині екосистеми. Але вона не націлена на опис всієї комплексності того, чим є екосистема. Тому важливо наголосити, що екосистема як спосіб пояснення суспільних структур – це більше, ніж “тільки” предмет та гравці навколо нього. Так, вона передбачає правила гри (наприклад, юридичну базу), відносини та процедури (наприклад, радше формалізовану чи неформальну культуру стосунків) тощо.

Освіта

створення та адаптація навчальних програм та нарощення соціального капіталу для відповідного предмету.

Підприємництво

запуск нових організацій та стартапів навколо відповідного предмету та стабілізація певної частини з них.

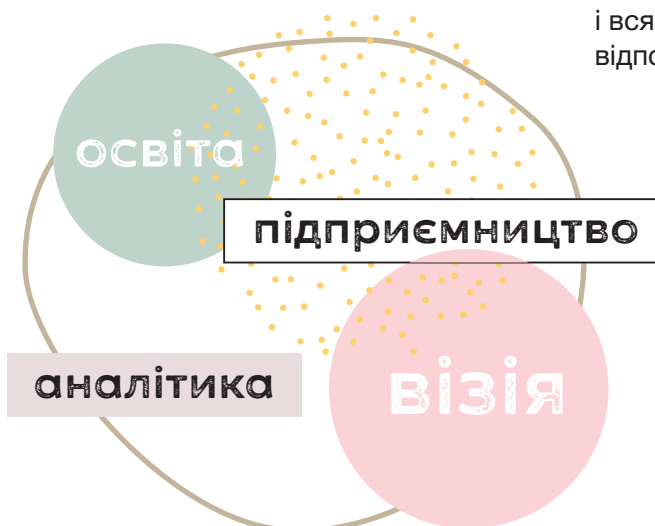
Аналіз

моніторинг та дослідження поточного стану поля предмету.

Візія

“вихоплення” трендів, концептуалізація та навігування стратегій.

При цьому робота над предметом – і, власне, сам розвиток – є циклічними та ніколи не закінчуються. А коли певна функція “просідає” або не виконується достатньою кількістю гравців, “просідає” і вся екосистема з предметом (який, відповідно, не прогресує, а стагнує).

Візьмімо для прикладу екосистему сучасного мистецтва в Україні. Щоб ця екосистема жила та органічно розвивалася, потрібний комплекс різних гравців, кожен з яких виконує свою функцію:

◆ **Оператори як формальної культурної освіти**

музичні школи та виші, які готують фахівців культурної сфери

так і неформальної

лекторії сучасного мистецтва при галереях та курси письменницької майстерності від видавництв

адже в комплексі ці оператори гарантуватимуть “нарощення соціального капіталу”, тобто достатньої кількості як професійних митців і менеджерів культури, так і підготовленої аудиторії (audience development).

◆ **Менеджери культури**

або ж “культурні підприємці”

які організують фестивалі, відкривають галереї та запускають нові культурні організації.

◆ **Дослідницькі інституції та фахові видання,**

які аналізують та описують поточний стан розвитку сучасного мистецтва в Україні.

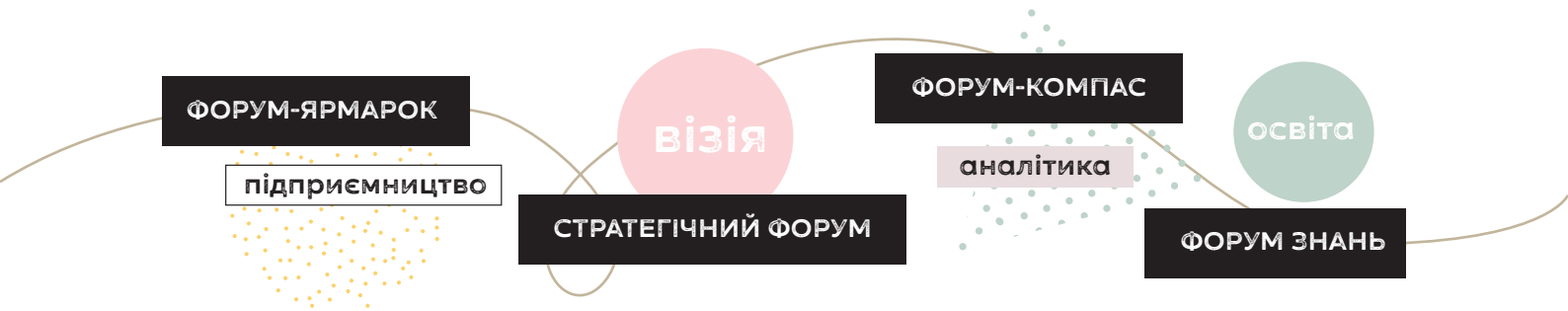
◆ **Гравці, які здатні “звести” все це разом на рівні візій та стратегій розвитку сучасного мистецтва. Цю роль може виконувати Міністерство культури, великі культурні інституції на кшталт Гете-Інституту чи Українського інституту або коаліції різних гравців у полі культури.**

Якщо “просідає” одна з функцій – скажімо, немає достатньо сильного та фахового актора, який здатний створити живу візію для сучасного мистецтва на найближчі десять років, до якої б хотіли приєднатися інші актори, – це впливає на всю екосистему. В цьому випадку вона є недостатньо синхронізованою всередині, не може рухатися назовні та загалом відстає від світових трендів (не кажучи про те, що сама не продукує світових трендів).

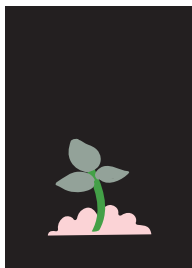
◆ **В екосистемі все взаємопов’язане. У ній важливий баланс. Бо якщо не працює одна з ланок, за це платять усі.**

Але який стосунок це має до форумів? Первинною роллю форумів є те, що вони перебувають на перетині різних функцій екосистеми – освіти та підприємництва або ж аналітики та візії. Адже саме в цих випадках обмін досвідом стає не просто цінним, а життєво необхідним. Без якісної передачі практик та сенсів від етапу до етапу (та від актора до актора) важко уявити собі розвиток, прогрес або, тим паче, якісний прорив у будь-якій сфері.

Разом з тим, наш досвід організації різних форумів свідчить про те, що ці перетини не рівнозначні та мають свою специфіку. Тобто перетин функцій освіти й підприємництва передбачає одні потреби (та відповідну форму форуму), а перетин стратегії та освіти – зовсім інші та, відповідно, зовсім інший форум. Виходячи з цього, ми умовно поділяємо форуми на чотири типи³:

³ В описі чотирьох типів форумів ми починаємо з перетину освіти та підприємництва. Разом з тим, це не є "стартовим пунктом", адже екосистема – це не лінійний порядок, а коло або цикл. Можна починати з будь-якої частини циклу, і кожна його частина так само важлива, як будь-яка інша. And we mean it.

Форум знань

Цей форум перебуває на перетині освіти (в сенсі наявних навчальних програм, які забезпечують опанування компетенцій, потрібних для предмету екосистеми) та підприємництва (в розумінні потенціалу для запуску стартапів і сталих моделей у рамках предмету екосистеми).

Основною потребою цього перетину є запуснути процес "від ідеї до дії", тобто конвертувати накопичення знань та компетенцій у конкретні проактивні підприємницькі дії. По суті, цю функцію виконують окремі тренінги, але форум знань призначений для більшої групи – як учасників і учасниць, так і тренерок і експертів.

Прикладом може бути уявний Фестиваль активного громадянства з програмою лекцій та майстер-класів. Його мета – надати якомога більшій кількості людей конкретні знання, необхідні підприємливому проактивному громадянину. Після такого фестивалю учасники та учасниці мали б робити (більше) громадських акцій, (частіше) брати участь у громадських слуханнях та розробляти (більше) власних громадських проєктів. Сама масовість заходу може відігравати подвійну роль. З одного боку, це виклик для якості навчальних сесій та сталості навчального ефекту. З іншого боку, візуалізація кількості (потенційно) активних громадян надає учасникам і учасницям відчуття впевненості в тому, що вони роблять, та посилює їх на шляху переходу від ідей до дій.

Вчити інших вартує лише тоді, коли на це є чіткий запит, – з поваги до скінченного ресурсу мотивації до навчання.

На що варто зважати?

Якщо тобі хочеться “автоматом” заповнити один день форуму навчальними сесіями та лекціями, зупинись та поміркуй, чи ти робиш форум знань. Якщо ні, то зупинись ще раз та почни з початку. Звичайно, що в інших типах форумів також будуть присутні навчальні аспекти, але вони, скоріше за все, будуть дозованими та не гратимуть центральної ролі. Якщо дуже спрощено, не треба вчити людей там, де на це немає запиту (так, таке буває). І дуже треба навчати людей в тих контекстах, де запит є, – але робити це треба безапеляційно якісно.

Форум-ярмарок

Цей форум знайшов своє місце на перетині підприємництва (в сенсі різноманіття поточного поля стартапів, організацій і практик у рамках предмету екосистеми) та аналітики (в сенсі аналізу і створення максимально об’єктивної картинки поточного ринку).

Однією з потреб цього перетину є побачити та картувати наявний стан ринку, зібравши в одному місці основних підприємливих гравців. Інакше кажучи, форум-ярмарок “показує асортимент” того, що існує зараз у відповідному полі, та створює передумови для синергій між окремими акторами, а також для перших рефлексій стосовно стану всього ринку.

А ще дуже важливо: там, де аналіз і аналітика перетинаються з підприємництвом, учасники та учасниці виграють двічі. По-перше, отримують свої ж дані, але вже в інтерпретованому вигляді. По-друге, можуть отримати інвестиції у свої ідеї (в різній формі). В такому випадку інвестиційний капітал виступає в ролі зворотного зв’язку до підприємницьких ідей, представлених на форумі.

Прикладом може бути уявний Форум альтернативних шкіл. На ньому зберуться альтернативні школи та інші оператори неформальної позашкільної освіти певного регіону, аби познайомитися та обмінятися досвідом. Додатковим пунктом програми може бути, фактично, ярмарок таких шкіл, що буде відкритим для місцевої громади як потенційних клієнтів і клієнток цих операторів. І на цьому ярмарку, і на закритих частинах форуму за участі “лише” альтернативних шкіл учасники й учасниці можуть отримувати зворотний зв’язок до своїх продуктів у формі різного роду інвестицій – або через залучення аудиторії, або нових клієнтів, або нового “знаю як” та навчальних технологій тощо. За умови відповідної організації форуму його додатковою вартістю може стати картування поточних спільних викликів ринку та певна кількість спільних проектів учасниць і учасників. Але навіть без цього “просто” зібрання поточних акторів в одному просторі є цінним саме по собі.

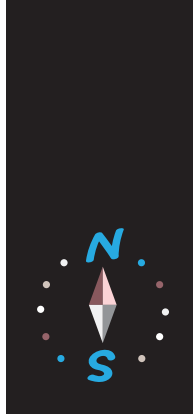

Самопрезентація не є самоціллю. Принцип “Show yourself!” працює за умови чіткого розуміння, кому та навіщо.

На що варто зважати?

Часто форум-ярмарок буде особливо потрібним та органічним там, де поле є досить новим – або об’єктивно, або для того, хто організує форум. Окреме питання в українському контексті – кому цей “асортимент” демонструється. Очевидно, що його показують одні одним (бо знайомитися зі своїм полем – це абсолютно необхідно та цінно), а також цільовій аудиторії (що також абсолютно необхідно та цінно). Разом з тим, “за класикою жанру” (якщо така існує) однією з основних цільових груп мали б бути аналітичні організації, дослідницькі центри та окремі дослідниці й дослідники. Також після хорошого форуму-ярмарку мали б публікуватися матеріали про стан ринку та перспективи його розвитку. Зважаючи на український контекст, де саме ніша аналітики та аналізу є недостатньо зайнятою, це відбувається рідко. На жаль, бо тоді “просідає” функція аналізу поля, яка є життєво необхідною для формулювання життєздатних візій та стратегій.

Форум-компас

Цей форум перебуває на перетині аналітики (в сенсі аналізу поточного стану ринку та формулювання перших обережних припущень про його перспективи) та візії (“намацування” трендів та синтезу аналізу поля у візії майбутнього).

Основною потребою цього перетину є “калібрування компасів” для навігації в полі. Форум-компас є своєрідним “привалом для knowmads⁴” або портом для всіх організацій та акторів, які відчувають потребу спільно синхронізувати поточні дискурси й наративи, щоб зрозуміти, куди рухатися далі. Серед іншого, цей форум може продукувати різні версії майбутнього, але вони є не обов’язковими, досить умовними та не стоять у центрі форуму (а є радше його “побічними ефектами”).

Прикладом може бути уявний Форум сталості громадського сектору, центром якого будуть обговорення поточного стану (чи є громадський сектор фінансово, соціально та екологічно сталим), обмін найкращими практиками та найпоширенішими помилками, а також спільний мозковий штурм для пошуку нових рішень. Методологічно цей форум включатиме чимало модерованих дискусій у малих та великих групах, роботу в тематичних кластерах та спільні сесії для “збору врожаю” (harvesting sessions). Звичайно, що форум-компас не обійдеться без презентацій організацій учасників чи лекцій від запрошених спікерок, але вони матимуть радше допоміжний характер, надаючи матеріал для індивідуальних та колективних рефлексій.

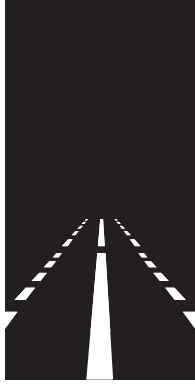
⁴ Knowmad («knowledge» і «nomads») – кочівник знань. Більше про цю концепцію розкажемо в розділі 2.

На що варто зважати?

Як і всі інші “типи” форумів, цей форум є не лише для акторів з відповідних функцій, які перетинаються, але й для всіх, хто асоціює себе з цілями форуму та відчуває поточну потребу працювати саме в запропонованому режимі над запропонованими цілями. Заради справедливості варто зазначити, що перших все-таки буде більше.

А ще часто цей форум поєднує функціонал індивідуальної навігації зі свого роду “ретритом” або “привалом”. Це означає, що сам формат форуму має піклуватися про простір для так званої “розслабленої уваги”, в якому номади зможуть зупинитися, заземлитися та поглянути збоку на свій досвід.

Стратегічний форум

Цей форум розташований не на перетині, а радше в центрі всіх функцій. Разом з тим, умовно можна сказати, що його природним місцем є “завершення” етапу візії та стратегування.

Головною потребою цього перетину є закінчити черговий цикл розвитку предмету, підсумувавши поточний стан та поставивши цілі на майбутнє – майбутнє коло чи майбутнє в ширшій перспективі. Основною відмінністю стратегічного форуму від форуму-компаса є те, що в першому окремі гравці визначають напрямок руху для себе в полі, а в другому – спільний напрямок для всього поля. При цьому важливо зауважити, що це не означає примусове узгодження однієї спільної стратегії. В рамках одного поля можуть існувати декілька стратегій – наприклад, “основна” та “альтернативна”, – і це абсолютно природний процес в екосистемному дискурсі. В цьому випадку такий перетин може бути місцем, де артикулюються, зустрічаються та порівнюються різні стратегії.

Прикладом може бути уявний Форум майбутнього освіти. Тут мають зібратися основні гравці з поля формальної та неформальної освіти, які спільно сформулюють вектори розвитку української освіти на певну кількість років. Цей формат уже має чимало ризиків. По-перше, стратегування у великих та частково незнайомих групах легко “скочується” в досить формальний та “неживий” процес. По-друге, в самому завданні формування спільної стратегії вже запрограмовані напруги й навіть конфлікти між окремими гравцями. Тому цей форум потребує якісної фасилітації (з достатньою кількістю фасилітаторів), опори на роботу в малих групах та ощадливого ставлення до відносин усередині екосистеми.

На що варто зважати?

Що цей тип форумів перебирає на себе поточні проблеми відповідної екосистеми. Наприклад, з великою долею вірогідності можна спрогнозувати запитання “А чому саме ви скликаєте розробку стратегії?”, хто б цей форум не скликав. Так само можна передбачити непростий процес, пов’язаний із легітимізацією сформульованих стратегій, – в українському контексті для цього все ще потрібний гравець з влади або місцевого самоврядування та відповідне закріплення рішенням відповідного засідання. Разом з цим – на правах важливого повторення – маємо наголосити, що кожна тема та кожне суспільство мають право на різноманіття стратегій та жоден гравець (чи коаліція гравців) не мають мандату на монополію в стратегуванні.

“Чому саме ви?” – часто запитують організаторів форумів. Екосистема дає зрозуміти, що треба довести свою спроможність на організацію спільного простору.

Чи має ця класифікація сенс для твого форуму? Перевірмо на практичному тесті.

Тест: Який у тебе форум?

У тестах все просто – відповідаєш на запитання, підраховуєш результат, читаєш висновок. Але вкотре звертаємо увагу на виключно допоміжний характер цього інструменту й на те, що визначити характер та місце твого форуму в екосистемі можеш лише ти.

так

ні

не могу відповісти

1 Мій форум має виконувати роль своєрідного ретриту. Я хочу, щоб його учасники та учасниці мали змогу зупинитися, видихнути та спокійно зі сторони подивитися на свою діяльність.

2 Я знаю дуже багато організацій та ініціатив, які виникли в певній сфері за останній час. Думаю, було б корисно, аби вони могли зустрітися та обмінятися досвідом.

3 У сфері, де я працюю, дуже не вистачає спільної візії розвитку. Мій форум хочу присвятити саме цьому.

4 Я проаналізувала цілі та потреби навколо мого форуму: переважна більшість із них сходиться на отриманні нового знання та експертизи.

5 Своїм форумом я хочу мотивувати людей перейти до дій. Нехай форум стане майданчиком, де вони отримають знання та мотивацію для цього кроку.

6 Я знаю багато операторів у певній сфері та хочу, щоб вони знайшли нові цільові аудиторії, нових клієнтів та нових інвесторів.

7 Я відчуваю потребу зрозуміти, куди рухається моя організація, та синхронізуватися з напрямками руху та стратегіями інших організацій у моєму полі.

8 Наша команда має достатньо компетенцій, аби взяти на себе фасилітацію складних стратегічних процесів.

9 Я та моя команда вміємо створювати на наших заходах атмосферу розслабленої уваги та співпраці.

10 Я знаю багато спікерок, які можуть передати моїм учасникам цінні знання та експертизу.

I на завершення

Умовна класифікація форумів, яку ми запропонували вище, – це лише одна з багатьох можливих логік для того, щоб уважніше подивитися на власний форум та позиціонувати його у відповідній екосистемі. Очевидно, що існують інші логіки, які можуть більше резонувати з твоїми потребами та будуть кориснішими в підготовці форуму. Розуміючи всю обмеженість таких класифікацій, ми все-таки пропонуємо знайти свою систему координат для аналізу, яка допоможе чіткіше сформулювати ціль твого форуму та його місце в екосистемі. Адже форуми як форма зустрічей для людей та сенсів мають велику небезпеку стати місцем для всього водночас, де різні потреби різних акторів будуть “перекрикувати” одні одних – і тоді форум може перетворитися або на хаос, або на формалізм. І те, й інше дуже прикро, адже зустрічі – надзвичайно цінний ресурс сьогодення, до якого варто ставитися ошадливо та свідомо. Варто від самого початку калібрувати свій компас, чітко визначити цілі форуму й так само чітко комунікувати їх назовні.

- ◆ **Форум як форма зустрічі для людей та сенсів має велику небезпеку перетворитися в “місце для всього”, де різні потреби різних акторів “перекрикуватимуть” одні одних.**

**Тож усі форуми різні.
Всі форуми мають
бути різними.**

**Але чим
відрізнятиметься
саме твій форум та
де його місце
в екосистемі?**

1.3. ТАКІ ОДНАКОВІ ФОРУМИ

Отже, ти занурилася в цілі та потреби й зрозуміла, про що твій форум. Що робити далі? Починати шукати експертів? Чи придумувати власні «фішки»? Може, максимально наповнити контентну частину чи продумати неформальну програму?

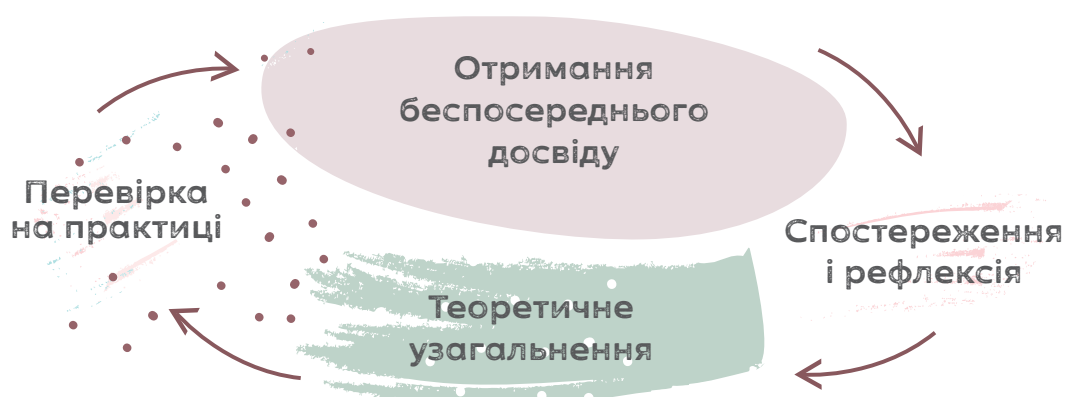
У попередній частині ми говорили про те, що форуми – такі різні. Водночас є універсальні “закони” функціонування таких подій. Враховуючи ці правила, ти можеш створити власні універсальні алгоритми розробки форумів та досягти поставлених цілей, не втрачаючи унікальності твого форуму. Тож це добрі новини – всі форуми такі однакові. Але в чому?

Форуми – такі різні й такі однакові. Просто, як люди.

Байдуже, чи ми зосереджуємося на опануванні нових компетенцій, чи на синхронізації з іншими гравцями поля, – можна сміливо говорити про загальні закономірності того, як дорослі люди набувають нового досвіду та засвоюють знання.

Однією з моделей, що ілюструє ці закономірності, є **ЦИКЛ КОЛБА**⁵. За цією моделлю, на шляху здобуття знань людина проходить чотири фази: отримання активного досвіду, рефлексія та осмислення, теоретичне узагальнення та апробація на практиці. При цьому навчання ніколи не зупиняється, а відбувається по спіралі, щоразу поетапно проходячи весь цикл.

⁵ Цю модель розробили Девід Колб та Рон Фрай на початку 1970-х років. З невідомих для нас причин модель назвали за прізвищем лише одного з дослідників.

Цикл Колба – це вже класика андрагогіки⁶. Можемо обережно припустити, що він є універсальним і може застосовуватися для різних навчальних процесів, зокрема до форумів. Тому далі пропонуємо поглянути на загальну логіку “таких однакових” форумів крізь призму циклу Колба. Буде цікаво.

⁶ Андрагогіка – теорія навчання дорослих, що вивчає закономірності засвоєння знань і вмінь дорослими людьми в процесі навчання.

Отримання безпосереднього досвіду

Учасниці й учасники приїжджають на форум та привозять у валізах не лише свої речі, але й попередній досвід та бекґраунд. Тобто фаза здобуття безпосереднього досвіду перебуває здебільшого за межами форуму. Ще до форуму вони пробують нові механізми та інструменти – часто без достатньої теоретичної бази, інтуїтивно й підсвідомо копіюючи хороші практики. Не завжди цей цінний досвід є усвідомленим та відрефлексованим так, як він на це заслуговує. На форумі ми робимо велику ставку саме на нього як на величезний потенціал для синтезу нового знання – через спільну рефлексію та обмін з іншими учасниками.

Рефлексія досвіду

Якщо сказати метафорично, на цьому етапі учасники й учасниці розкладають увесь свій досвід на великому круглому столі та роздивляються печворк, який отримали. Дивлячись збоку на цей колективний досвід, вони порівнюють, ще раз усвідомлюють його та створюють нові взаємозв'язки.

Цікаво, що на цьому етапі паралельно відбуваються два процеси – внутрішній та зовнішній. Внутрішній охоплює рефлексію та усвідомлення учасниками й учасницями власного досвіду, отриманого раніше. В рамках зовнішнього процесу вони “вписують” цей досвід у загальну картину. До речі, саме в цьому аспекті форуми найяскравіше виявляють свою подібність – адже вони надають можливість спільно відрефлексувати й осмислити історії різних людей, які є невідривними від глобального контексту. Іншими словами, форум уможливорює співдію на основі досвіду. Як реалізувати практично: дивись розділ “Горизонтальні формати роботи на форум. Робота з потенціалом групи”

Теоретичне узагальнення

Після цього настає момент “розкладання по полицках”. Доволі часто на цьому етапі форуму можна почути: “Я це вже знав, але тепер усе нарешті склалося в систему” або ж “Інтуїтивно приблизно так я і робила, але тепер знаю, як це називається”. Проте, можлива й інша ситуація: коли під час здобуття власного досвіду рішення не знаходяться, й учасники й учасниці потребують експертних відповідей та порад від спікерів чи спікерок форуму. І в тому, і іншому випадку на цьому етапі учасники й учасниці отримують теоретичні імпульси, які, з одного боку, накладаються на попередній осмислений досвід, а з іншого – є базою і трампліном для подальших активних дій. Як реалізувати практично: дивись розділ “Вертикальні формати роботи на форумі. Робота з експертизою”

Перевірка на практиці

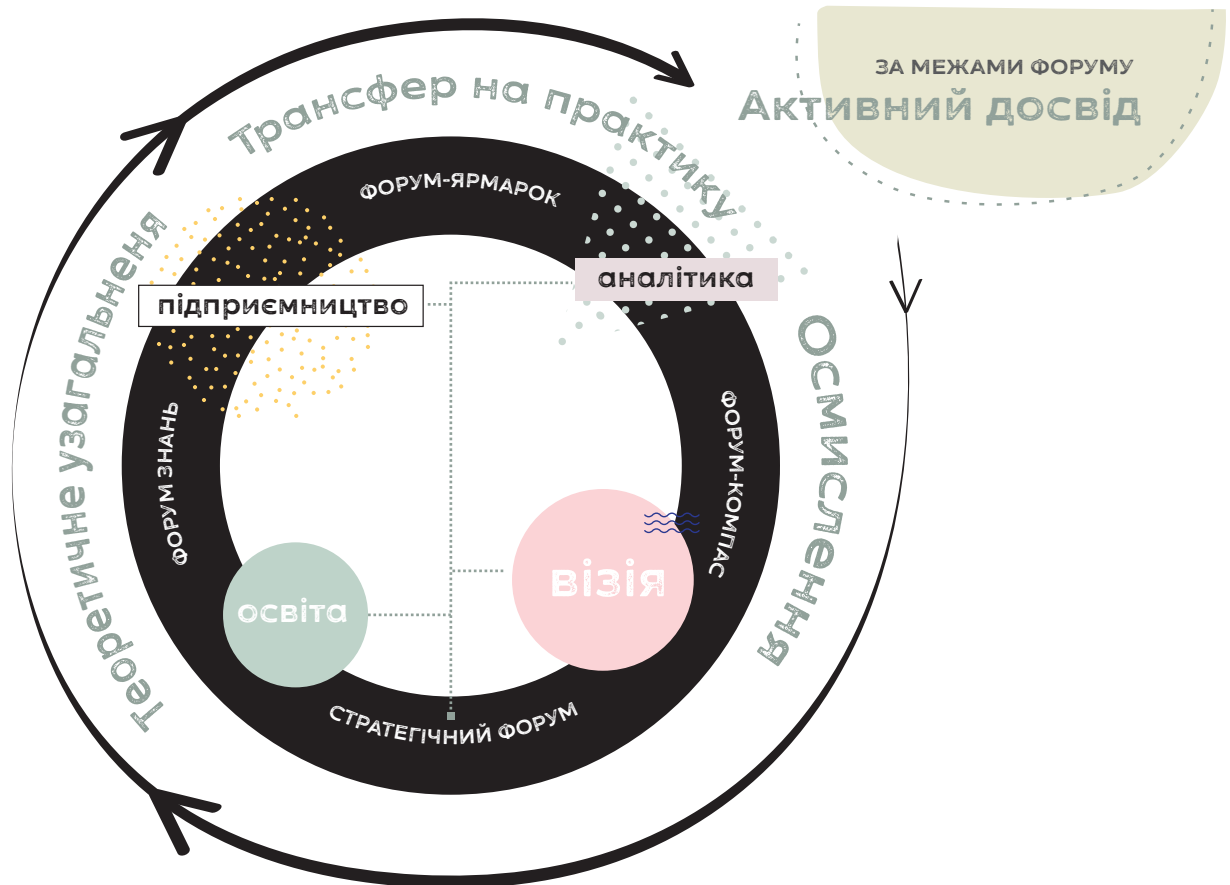
Це – етап втілення ідей та практичного випробування теоретичних концепцій. В рамках форуму можна лише частково реалізувати його: створивши передумови для синергій між окремими акторами, розробивши практичні рішення та склавши плани дій того, як перенести теоретичний досвід на практику. Яким би незакінченим не виглядав цей етап, не варто його пропускати. Адже є ризик отримати справедливий відгук на кшталт: “Поговорили добре, але незрозуміло, що робити далі”. Як реалізувати практично: дивись розділ “Чому важливо рефлексувати або Як зібрати врожай форуму?”

Такою є загальна логіка будь-якого форуму. Цикл Колба віддзеркалює природний процес здобуття нового знання людиною. Тому, якою б не була запропонована тема чи програма форуму, учасники й учасниці тяжітимуть до проходження цих етапів. А усвідомлення організаторами чи організаторками закономірностей, що лежать в основі циклу Колба, та грамотна драматургія форуму на основі цього циклу дасть змогу якнайкраще синхронізувати природні навчальні потреби учасниць і учасників із поставленими цілями. Саме так народжується маленька магія форуму.

**Магія народжується там, де
вкладено багато роботи в
невидиму підготовку.**

З'ясувавши закономірність загального процесу кожного окремого форуму, можемо дозволити собі піднятися на метарівень та поглянути, як цикл Колба лягає на модель сталого розвитку соціальної екосистеми. Цілком імовірно, що ви вже почали приміряти етапи циклу на класифікацію форумів із попереднього розділу. І навіть могли побачити певні взаємозв'язки. Отже, якщо ми розглядаємо не окремий форум, а загалом екосистему, то можемо побачити, що кожен форум має свої акценти відповідно до різних етапів циклу:

Наприклад, форум знань робить головний акцент на етапах теоретичних узагальнень і перенесення на практику. Форум-ярмарок тяжіє до аналітики досвіду та конвертації цього аналізу в інвестиції (в широкому розумінні) на практиці. Форум-компас зосереджений на осмисленні на рівні як минулого, так і майбутнього. А стратегічний форум як найбільш інтегративний зводить усі рівні для покладання цілей на майбутнє. Красивий танок різних моделей, чи не так?

Також можна побачити, що багато енергії зосереджено саме на етапі рефлексії та осмислення. Тому знову звертаємо твою увагу: навіть якщо дуже хочеться “автоматом” заповнити форум навчальними сесіями та лекціями, варто зупинитися та перевірити, чи це дійсно відповідає поставленим цілям.

Отже, ми водночас маємо враховувати внутрішній цикл засвоєння знань окремою людиною на кожному форумі і розуміти, як наш форум вписується в загальний процес життєдіяльності та розвитку колективного знання в екосистемі. Ну що ж, про комплексність ми чесно попередили на початку.

Окрім моделі здобуття нового досвіду, є інші закономірності, які варто враховувати і які роблять форуми “такими однаковими”. Зокрема, це закономірності групової динаміки. Щоб проілюструвати особливості цього процесу, звернімося до моделі групової динаміки Брюса Такмана⁷, яка виокремлює п’ять стадій розвитку динаміки малої групи:

- ◆ **формування**
знайомство та формування групи
- ◆ **штурмінг**
пошук своєї ролі в роботі групи, можливе виникнення конфліктів
- ◆ **нормування**
розвивається почуття згуртованості й довіри
- ◆ **розквіт**
група працює ефективно, учасники відчують себе компетентними, живими та згуртованими
- ◆ **завершення**
група розформовується або переходить до іншої діяльності

Якщо ми говоримо про групу форуму⁸, то через те, що кількість взаємозв’язків збільшується, на тлі загальної динаміки можна спостерігати декілька інших паралельних динамік, і момент конфлікту також може розвиватися. Тому, накладаючи модель Такмана та враховуючи специфіку групи, можемо виділити три найвиразніші стадії, які можна спостерігати саме під час проведення форумів: знайомство, напруга в групі, розквіт. Розглянемо детальніше ці етапи та що варто враховувати на кожному з них.

⁷ Модель запропонована Брюсом Такманом у 1965 році та доповнена у 1977 році спільно з Мері Енн Дженсен

⁸ Базуючись на нашому досвіді, говоримо про групи 50 – 200 учасників

ЗНАЙОМСТВО

ЩО ВІДБУВАЄТЬСЯ

Учасники й учасниці знайомляться між собою, із запланованою програмою та з простором. Свідомо чи підсвідомо ти запитуєш себе: чи зможу я тут себе проявити? чи цей простір досить безпечний? чи те, що буде відбуватися, відповідатиме моїм очікуванням?

Ключовими на цьому етапі можуть бути потреби в безпеці, прийнятті, ясності.

ЩО ВАРТО ЗРОБИТИ.

Організувати попередню програму – наприклад, спільну екскурсію містом чи особливими, пов'язаними з темою форуму, локаціями. Це допоможе як зробити інтерактивний вступ до теми, так і створити невимушений простір для неформального знайомства. На самому початку форуму важливо якомога чіткіше надати всю організаційну інформацію, зробити зрозумілу навігацію, сказати, до кого звертатися у випадку складнощів. Також, хоч група й велика, варто організувати знайомство. Це можна зробити в менших групах та поєднати з обговоренням навчальних потреб і цілей учасниць та учасників.

НАПРУГА В ГРУПІ

ЩО ВІДБУВАЄТЬСЯ.

В групі зростає рівень невдоволення, що може бути спричинений різними факторами:

- ◆ учасники й учасниці мають освітні цілі, які не відповідають цілям та завданням форуму;
- ◆ високий рівень хаосу;
- ◆ учасники й учасниці не мають можливості задовільнити свої потреби;
- ◆ втома.

Ключові на цьому етапі потреби: бути почутими, включеність.

ЩО ВАРТО ЗРОБИТИ.

По-перше, тримати руку на пульсі та бути чутливими до сигналів групи. Для цього потрібно планувати в програмі простір для отримання зворотного зв'язку – не тільки наприкінці форуму, але й протягом заходу. Також важливим є спілкування з учасницями та учасниками у неформальному просторі, під час перерв, вечірньої програми. Це допоможе краще зрозуміти справжні причини невдоволення. Зазвичай “бути почутими” вже значно знижує конфліктний потенціал у групі. Далі важливо перевірити, чи задовольняються базові потреби у відпочинку, свіжому повітрі, доступі до питної води тощо. Іноді це дрібниці, але якщо ми говоримо про форум для людей, то не можемо ними нехтувати. Якщо говорити про навчальні потреби та очікування учасників і учасниць щодо контенту, то коли можливо внести зміни до програми, щоб покрити ці потреби, це варто зробити. Якщо форум має інші цілі, то важливо ще раз чітко повідомити їх учасникам й учасницям, щоб не викликати зайвих очікувань.

РОЗКВІТ

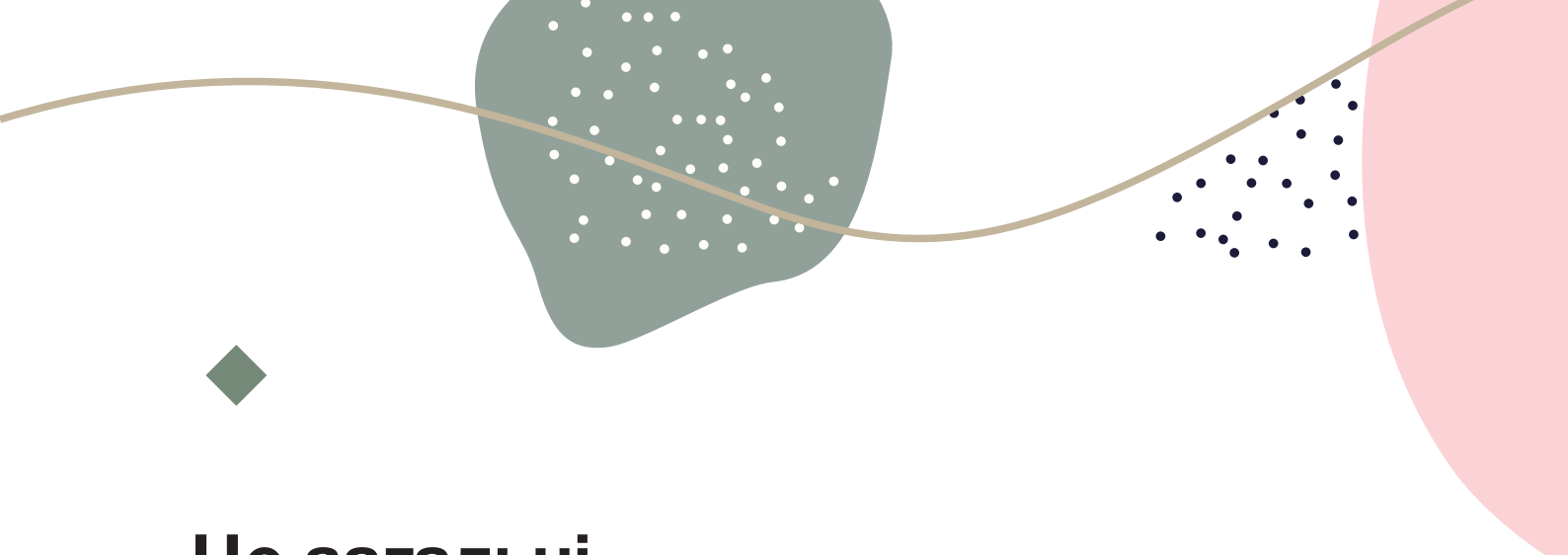
ЩО ВІДБУВАЄТЬСЯ.

Рівень знайомства та контакту достатній для продуктивної взаємодії. Учасники й учасниці розуміють, чого очікувати, та готові брати більше відповідальності за власну поведінку й рівень включеності. Група готова приймати різноманіття (досвіду, позицій тощо) та використовувати його для досягнення спільних цілей.

Ключовими на цьому етапі можуть бути потреби: співтворити, зробити власний внесок до спільної діяльності.

ЩО ВАРТО ЗРОБИТИ.

Планувати спільні напрацювання, активний мозковий штурм та пошуки ідей не на самому початку, а дати можливість розігнатися “групі” до стадії розквіту. На цій стадії варто давати більше простору для розкриття потенціалу групи. Очевидно, що ми інвестуємо у стадію розквіту на попередніх етапах, тому таким важливим є етап знайомства та побудови довіри в групі, тому потрібно реагувати на сигнали від групи та забезпечити людям комфортні умови.

**Це загальні
закономірності розвитку
групової динаміки, які
можна спостерігати
незалежно від формату
форуму. Проте, в
кожному конкретному
випадку перебіг стадій
може відрізнятися.**

**Тому радимо мати на
увазі загальні
рекомендації і накладати
їх на свій форум,
враховуючи комплекс
факторів, що можуть
впливати на динаміку.**

